

İzmir depremi ve mücbir sebep ihtiyacı

EMREKARTALOĞLU
TÜRMOB GENEL BAŞKANI

30 Ekim tarihinde İzmir ilimizde meydana gelen 6,9 büyüklüğündeki deprem, İzmir'in yanı sıra Ege ve Marmara bölgesinde hissedilerek geniş bir alanı etkiledi.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 90 bin 813 binada hasar tespit çalışması yapıldığı ve bu binalarda yer alan 484 bin bağımsız bölüme ulaşıldığı, ağır hasarlı ve yıkık bina sayısının 384, bağımsız bölüm sayısının da yaklaşık 4 bin 489'a ulaştığı açıklandı. Yaklaşık 4 bin 500 acil ve yıkılacak bina sayısı tespit edildi. Az hasarlı 4 bin 187, orta hasarlı da 483 bina bulunuyor.

Deprem bölgede, can kayıpları, yaralılar, konut sorunlarının yanı sıra insanlar üzerinde ağır bir travma yarattı. Evleri yıkılan, hasarlı binalarına giremeyen insanlardan vergi ve benzeri yükümlülüklerini yerine getirmelerini beklemek doğru bir yaklaşım olmasa gerek.

İzmir'de meydana gelen deprem nedeniyle Form Ba- Bs bildirimlerinin verilme süresi, elektronik defterlerin oluşturulma ve imzalanma süresi ile elektronik defteri beratlarının yüklenme süresi öncelikle uzatılmıştı. Ancak diğer vergisel ve benzeri yükümlülükler devam ediyor.

Bu yüzden İzmir için mücbir sebep hali gecikmiş olunmasına rağmen, daha da büyük mağduriyetler oluşturmadan ilan edilmelidir.

Mücbir sebep, hukukta bir görevin, taahhüdün ve sorumluluğun yerine getirilmesine engel teşkil edebilecek nitelikte bulunan ölüm, iflas, hastalık, tutukluluk, deprem, sel, savaş, ayaklanma gibi kişilerin önceden öngörülebilir melerine olanak bulunmayan ve bu nedenle önüne geçilmesi mümkün bulunmayan, dış etkiler sonucu meydana gelen olayları ifade ediyor.

Vergi hukuku bakımından, mücbir sebep halleri 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 13'üncü maddesinde hükme bağlanmıştır. VUK'un 13/2'nci maddesinde mücbir sebep olarak yangın, yer sarsıntısı ve su basması gibi afetler sıralanmıştır.

Bu hükümler mükellefler ve idare bakımından bağlayıcı niteliktedir. Bu yönüyle bir mükellef hakkı ko-

numundadır. Sorumluluklarını yerine getirmesi mümkün olmayanları cezai yaptırımlarla karşı karşıya bırakmak ne derece doğru bir yaklaşım olur?

Depremi en çok etkilediği Bayraklı'da yaklaşık 515 mali müşavirin işyeri bulunmakta. Bilindiği üzere, vergi ve sosyal güvenlikle ilgili tüm beyan ve bildirimler mali müşavirler aracılığıyla yerine getirilmektedir. Bu mali müşavirler tarafından beyan ve bildirim verilecek işletme sayısı ise 10 binleri bulmaktadır. Bu işyerlerinin birçoğunu da girilemeyen hasarlı binalar oluşturmaktadır. Bayraklı dışında da pek çok mali müşavir depremin fiilen etkilenmiş durumda. Şu an itibarıyla mali müşavirler kayıt ve belgelerine ulaşamamakta, işlerini sürdürecekt yazılım ekipman ve alt yapıdan mahrum kalmış durumdadır. Dolayısıyla beyan ve bildirimlerini tam ve zamanında yapmaları fiilen imkansız bulunmaktadır.

17 Kasım günü (bugün) Ocak - Eylül dönemine ait geçici vergi beyannamelerinin verilmesi gerekmektedir. Ne yazık ki bugün itibarıyla mücbir sebep ilan edilmedi. İzleyen günlerde verilmesi gereken onlarca vergi ve sosyal güvenlik beyan ve bildirimini bulunmaktadır.

Büyük acılar yaşadığımız Van depremi sonrasında tüm şehir için yaklaşık 6 yıl mücbir sebep ilan edilmmişti. 545 binada ağır hasarın tespit edildiği Elazığ-Malatya depremi sonrasında her iki şehrimiz için de 3 ay mücbir sebep ilan edildi. Giresun'da yaşanan sel felaketi sonrasında hiç vakit kaybedilmeden mücbir sebep ilan edilmişti.

Tamamen doğru olan bu uygulamaların İzmir'in tamamı için yapılması gerekmektedir.

Ancak, İzmir'in tamamı için mücbir sebep hali ilanı mümkün olmuysa beyan ve bildirim yükümlülüğü altında bulunan ve depremden etkilenen mali müşavirler için mücbir sebep hali ilan edilmelidir. Aksi halde pek çok mali müşavir, işletme ve işveren büyük mağduriyet yaşayacaktır.

Deprem gibi büyük bir felaketi yaşayanları, elinde olmayan nedenlerle gerçekleştiremedikleri yükümlülüklerinden dolayı cezalarla karşı karşıya kalmaması gerekiyor.

Türkiye, 31 Aralık 2019 tarihli Resmi Gazete yayımlanan 1965 sayılı Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmasının İlişik Beyanla Onaylanması Hakkında Kararlar 21 Nisan 2017 tarihinde Paris'te imzalanan Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmasını onaylamıştı.

Anlaşmaya göre, imzacı ülkeler, karşılıklılık temelinde, ilgili ülkelerin mukimlerine ait finansal hesap bilgilerini, finansal kuruluşlardan toplayıp ayrı bir talep gerek-meksizin (otomatik olarak) her yıl ilgili ülkeyle paylaşacaktır. Türkiye'de otomatik bilgi değişimi için bilgileri toplamaya ve paylaşmaya yetkili makam, Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı Gelir İdaresi Başkanlığıdır.

Otomatik bilgi değişimi; kişilerin, yerleşik (mukim) olduğu ülke dışındaki diğer ülkelerde bulunan finansal hesap bilgilerinin, yerleşik (mukim) olunan ülkeye, her yıl diğer ülke vergi idarelerince, vergisel amaçlarla kullanılmak üzere mütakabiliyet esasında (karşılıklı) ve otomatik olarak elektronik ortamda gönderilmesidir. Buradaki en büyük amaç sözleşmeye taraf olan tüm ülkeler ile işbirliği yaparak vergi kaçakçılığını en aza indirmektir.

Bu kapsamda; mevduat, saklama ve yatırım kuruluşları ile belirli sığorta şirketleri nezdindeki;

- Mevduat hesapları,
- Saklama hesapları,
- Ortaklık ve borç ilişkisi menfaati,
- Nakdi değer sigorta sözleşmeleri,

Hangi bilgiler paylaşılacak?

● **Hesap** sahibinin ve kurumlarda kontrol eden kişilerin (bazı ortaklar ya da bazen yöneticiler); adı-soyadı, adresi, yerleşik (mukim) olduğu ülke, yerleşik (mukim) olunan ülkedeki vergi kimlik numarası, hesabın yılsonu bakiyesi ve yıl içinde hesaba ödenen faiz, temettü, hesapta tutulan finansal varlıkların satışından doğan gelirler gibi ödemelerin brüt tutar paylaşılacak olan bilgilerdir. Otomatik bilgi değişimi taahhüdünün yerine getirilmesi hususu hem OECD hem de Avrupa Birliği nezdinde "kara liste" olarak da adlandırılan vergisel açıdan iş birliği yapmayan veya şeffaflı olmayan ülke listeleri ve benzeri uygulamalar ile takip edilmekte ve muhtelif tedbirler ve yaptırımlar üzerinde çalışılmaktadır. Uluslararası

finans ve kredi kurumları nezdinde de bu listeleme çalışmaları dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla konu önemlidir ve bundan kaçış yoktur. Otomatik bilgi değişimi ile Türkiye'nin imzalamış olduğu Çifte Vergilemeyi Önleme Anlaşmalarının önemi daha da artmıştır. Türk vatandaşlarının bulundukları ülkelerdeki vergi kanunlarına uyum sağlamaları otomatik bilgi değişimi uygulamasından olumsuz etkilenmemeleri bakımından önemlidir. Benzer şekilde Türkiye mukimi yabancı ülke vatandaşlarının da Türk Vergi Kanunlarına uyum sağlamaları aynı derecede önemlidir. Söz konusu uyumun sağlanmasında ve gerekli takibin yapılmasında Gelir İdaresi Başkanlığı'na önemli görevler düşüyor.

Düzenli ödeme sözleşmelerine ilişkin finansal bilgiler paylaşılacaktır.

Gayrimenkul ve taşıt bilgileri otomatik bilgi değişimi kapsamında değildir. Hesap hareketleri de taşıt da bu kapsamda finansal kuruluşlardan alınmayacak ve paylaşım konusu yapılmayacaktır.

Geçtiğimiz günlerde Gelir İdaresi Başkanlığı "Finansal Hesap Bil-

gilerinin Vergi Konularında Karşılıklı Olarak Otomatik Değişim Standardı Bilgilendirme Rehberi"ni yayımladı.

Buna göre; Türkiye anlaşmaya taraf diğer ülke yerleşiklerinin (mukimlerinin) kapsama giren hesap bilgilerini o ülkelere gönderecek ve o ülkelere de Türkiye'de yerleşiklerin (Türkiye mukimlerinin) kapsama giren hesap

Sosyal güvenlik mevzuatına göre mücbir sebep halleri

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunun 91 inci maddesine göre, Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya diğer durumlar, Yetkili makamlarca genel hayatı etkilediğine dair karar verilen vaka, afet veya diğer olaylar, mücbir sebep halleridir. Bu hallerin varlığında işverenler yönünden belgelerin ve primlerin ertelenmesi söz konusu olup bu durumlar şöyledir:

► **Afet ve diğer mücbir sebep hallerinde işverenlerce SGK'ya verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile başvuruların ertelenmesi**

Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle veya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hallerinde işverenlerce SGK'ya verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların vakanın, afetin veya mücbir sebebin meydana geldiği tarihi takip eden üç ay içinde SGK'ya verilmesi veya

yapılması hâlinde süresinde verilmiş veya yapılmış sayılır.

► **Afet ve diğer mücbir sebep hallerinde işverenlerin SGK'ya olan borçlarının ertelenmesi**

Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle veya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya diğer durumlar, Yetkili makamlarca genel hayatı etkilediğine dair karar verilen vaka, afet veya diğer olaylar, mücbir sebep halleridir. Bu hallerin varlığında işverenler yönünden belgelerin ve primlerin ertelenmesi söz konusu olup bu durumlar şöyledir:

► **Afet ve diğer mücbir sebep hallerinde işverenlerce SGK'ya verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile başvuruların ertelenmesi**

Yangın, su baskını, sel, kuraklık, yer kayması, deprem gibi afetlerle ağır hastalık, ağır kaza, tutukluluk ve sabotaj gibi nedenlerle veya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Maliye Bakanlığınca müştereken belirlenen vaka, afet veya mücbir sebep hallerinde işverenlerce SGK'ya verilmesi gereken her türlü bilgi ve belge ile yapılması gereken başvuruların, ödenmesi gereken primlerin ve diğer SGK alacaklarının ödeme zamanlarını herhangi bir süreye bağlı olmaksızın belirleyebilir veya erteleyebilir.

Yüksek mahkemelerde içtihat farklılıkları ve adil yargılanma hakkı

Ölümüzdeki yargı örgütlenmesinde adli yargının üst mahkemesi Yargıtay, idari yargının üst mahkemesi Danıştay'dır. Her iki yargı alanı da vergi mükelleflerini yakından ilgilendirir. Vergi kaçakçılığı suçunun ilk derece ve istinaf aşamaları Yargıtay'da, vergi davalarının ilk derece ve istinaf aşamaları (parasal sınırları aşması durumunda) Danıştay'da nihai sonuca ulaşır. Hal böyle olunca nasıl ki mükellefler ülkenin her köşesinde aynı vergi kanunlarına tabi ise, hukuki uyumsuzluklar mahkemeye taşındığında da aynı hukuki sonuçların doğmasını beklemeleri doğaldır. Bir başka deyişle, İstanbul'da bir vergi muafiyetinin varlığına hükmedilerek vergi tarhiyatı iptal edilirken aynı durumda olan bir başka mükellefin Adana'da farklı bir yargı kararıyla karşılaşmaması gerekir. İşte bunu sağlayacak olan üst mahkemelerin içtihat niteliğindeki kararlarıyla ülkedeki tüm ilk derece ve istinaf mahkemelerine yön vermesidir. Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin yorumuna göre, Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkinde olan bir husustur. Yargısal kararlarda, uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin belirli sonuçlara ulaşması, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Örneğin, İstanbul'un Anadolu yakasında aynı konuya ilişkin davalarda tarhiyat iptal edilirken, Avrupa tarafında tarhiyatın hukuka uygun bulunması hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşer. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir. Bu nedenle derin ve süregelen içtihat farklılıklarının mutlaka giderilmesi gerekir. Böylelikle adil yargılanma hakkı zedelenmemiş olacaktır.

Örnek vermek gerekirse, yakın dönemde Anayasa Mahkemesi, Danıştay 3. Daire ile 4. Daire arasında Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 61'inci maddesi uyarınca yatırım indirimi tutarları üzerinden yapılan kesintinin mahiyetine ilişkin olarak görüş ayrılığının ortaya çıktığını saptamıştır. Danıştay'ın iki farklı Dairesinin aynı kanun hükmüne ilişkin farklı yorumlarının hukuk kuralının belirliliği ve öngörülebilirliğini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Bu çerçevede GVK geçici 61'inci maddesine göre yapılması gereken stopaj oranının coğrafi olarak 4. Dairenin görev alanında bulunan yerlerdeki mükellefler yönünden yüzde 19,8, buna karşın 3. Dairenin görev alanındaki ler yönünden ise yüzde 15 şeklinde uygulanmasının söz konusu olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu madde-nin on yıl aşkın süredir uygulanıyor olmasına rağmen maddenin yorumuna ilişkin içtihadın yerleşmemesi ve yeknesaklık kazanmamasının ve aynı kanun hükmüne ilişkin iki farklı yorumun yürürlükte bulunmasının ve bu yorumlardan birine geçerlilik sağlayacak şekilde içtihadın birleşik öngörülebilirliğini zayıflatıldığını belirtmiştir. Yatırım indirimi istisnasından yararlanılan kazançlar üzerinden uygulanan stopaj içtihatların farklı yorumları ve farklı içtihatların bulunmasının kanunun yürürlüğe girmesinin üzerinden uzun süre geçmesine rağmen içtihatlarda yeknesaklığın sağlanamamasının mükelleflerin mülkiyet hakkına yapılan müdahale-yi belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelere aykırı hale getirmektedir.

Olması gereken hem Yargıtay ve Danıştay'da hem istinaf aşamalarında kanunların yorumundan kaynaklanan farklı kararların olabildiğince hızlı şekilde giderilebilmesine yönelik mekanizmaların işletilmesi-dir. Aksi halde, ülkenin her köşesinde farklı bir vergi hukuku doğması tehlikesi söz konusu olacaktır.

Sayfa içeriği TÜRMOB ile işbirliği yapılarak hazırlanmıştır.